

УДК 336.22:334.724

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.21>**Давиденко Н.М.**

доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7469-5536>

Шепиленко В.Ю.

старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6418-3147>

Davydenko Nadiia, Shepylenko Viktoriia
State Tax University

РОЗВИТОК ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

DEVELOPMENT OF FISCAL POLICY IN THE DIGITAL ECONOMY

У статті досліджено трансформацію фіскальної політики України під впливом цифрової економіки. Акцентовано на викликах, що виникають внаслідок поширення електронної комерції, цифрових платформ, криптовалют і фінансових технологій. Розглянуто стан цифрового податкового адміністрування, проблеми законодавчого врегулювання нових форм економічної активності та нерівного доступу до цифрових сервісів. Проаналізовано перспективи впровадження інноваційних технологій – Big Data, блокчейн і штучного інтелекту – у податкову сферу. Обґрунтовано необхідність модернізації фіскальної системи через адаптацію нормативної бази, розвиток цифрової інфраструктури й підвищення цифрової компетентності податкових органів. Зроблено висновок про стратегічну важливість цифрової трансформації фіскальної політики як чинника прозорості, довіри до влади та фінансової стабільності держави.

Ключові слова: фіскальна політика, бізнес-моделі, податкова політика, блокчейн, штучний інтелект, Big Data, глобалізація.

The article examines the transformation of Ukraine's fiscal policy within the context of the global transition to a digital economy. The spread of digital technologies such as e-commerce, cryptocurrencies, blockchain platforms, and artificial intelligence significantly influences both the structure of economic activity and the fiscal instruments used by governments. Traditional tax administration models, designed for industrial economies, are no longer sufficient to address the complexities of digital transactions, leading to regulatory gaps, uncollected revenues, and increased tax evasion risks. The study analyzes the current condition of Ukraine's tax system, identifying its insufficient responsiveness to digital challenges. Key problems include difficulties in taxing cross-border digital services, the lack of a clear legal framework for virtual assets, and the limited integration of advanced technological tools in public finance management. Moreover, unequal access to digital infrastructure across regions and population groups hampers the effective deployment of e-taxation services. The paper emphasizes the strategic potential of digital tools such as Big Data analytics, blockchain technologies, and artificial intelligence in improving transparency, accuracy, and efficiency in tax collection. These technologies enable real-time monitoring of economic activities, predictive modeling of budget revenues, and a higher degree of accountability in tax administration. At the same time, the author stresses the urgent need for fiscal policy reforms that are adaptive, inclusive, and harmonized with international practices. Special attention is given to the modernization of legislative and institutional frameworks, the training of public sector professionals in digital skills, and the development of comprehensive strategies for digital fiscal governance. The study concludes that successful fiscal transformation requires a balance between innovation and regulation and that digitalization, if properly managed, can become a key driver for economic growth, fiscal sustainability, and public trust in Ukraine's tax institutions.

Keywords: fiscal policy, business models, tax policy, blockchain, artificial intelligence, Big Data, globalisation.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної цифрової трансформації економіка зазнає суттєвих змін, що охоплюють не лише технологічні аспекти виробництва, а й механізми управління фінансовими потоками на макро- та мікрорівнях. Поява новітніх цифрових бізнес-моделей, стрімкий розвиток електронної комерції, дистанційних фінансових операцій, криптовалют, блокчейн-технологій, а також широке застосування великих даних і штучного інтелекту суттєво ускладнюють традиційні підходи до формування та реалізації фіскальної політики.

Фіскальна система, як ключовий інструмент державного регулювання, виявляється недостатньо адаптованою до цифрових викликів. Це проявляється у складності адміністрування податків для нових форм економічної активності, зростанні обсягів транснаціональної електронної торгівлі, недостатньому охопленні податкового контролю віртуальних активів, а також у зниженні ефективності податкових надходжень. Відповідно, цифрова економіка ставить перед урядами завдання перегляду фіскальної парадигми з урахуванням нових економічних реалій.

Для України, яка прагне вступу до ЄС, цифровізація фіскальної політики має подвійне значення: з одного боку, як чинник модернізації системи державних фінансів, а з іншого – як інструмент зміцнення інституційної спроможності, зростання довіри до влади та скорочення тіньового сектору. Разом із тим, модернізація фіскальної політики в цифровому контексті супроводжується численними викликами: це і необхідність розробки нових підходів до оподаткування цифрових послуг, і захист даних платників, і впровадження інноваційних форм податкового адміністрування.

Отже, актуальним є пошук інституційно-правових, організаційних і технологічних рішень, які забезпечили б ефективну трансформацію фіскальної політики у відповідь на динаміку цифрових змін, сприяючи сталому розвитку, підвищенню податкової дисципліни та інтеграції України у глобальний цифровий економічний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання цифровізації фіскальної політики активно досліджують зарубіжні й вітчизняні вчені. Зокрема, Гончар Л.В та Літвінов О.А. [1] досліджують розвиток основних аспектів цифрової трансформації, зокрема застосування автоматизованих систем, впровадження технологій штучного інтелекту й блокчейн, а також використання електронних платформ для забезпечення комунікації між платниками податків та державними органами. Дослідниця Марченко Л. І. виконала аналіз теоретичних основ і концептуальних підходів до формування сучасної парадигми фіскальної політики та запропоновано практичні шляхи її впровадження в Україні в контексті цифрової трансформації суспільства [4]. Авторами Цюцяк А.А., Цюцяк І.А., Цюцяк В.А. було окреслено ключові виклики, що супроводжують цифрове перетворення податкової системи, та підкреслено важливість впровадження сучасних інформаційних технологій задля підвищення ефективності взаємодії між податковими суб'єктами та органами державного фінансового нагляду [7].

Мета статті полягає у всебічному аналізі стану фіскальної політики України в умовах цифрової трансформації економіки, з урахуванням актуальних викликів і можливостей, що виникають через розвиток електронної комерції, цифрових платформ, криптовалют та фінансових технологій.

Виклад основного матеріалу. Однією з ключових передумов сталого економічного зростання України є ефективне функціонування національної фіскальної системи. В умовах активної цифровізації господарської діяльності налагодження продуктивної взаємодії між бізнес-структурами та державними фінансовими органами неможливе без широкого застосування сучасних інформаційних технологій, телекомунікаційних рішень і систем на основі штучного інтелекту. Варто погодитися з позицією Ю. П. Доценко та О. В. Солдатенка, які зазначають, що в податкових органах активно впроваджуються автоматизовані інформаційні платформи. Їх метою є цифрова підтримка діяльності всіх рівнів податкової служби – від адміністрування податкових надходжень до оператив-

ного аналізу інформації, надання достовірних даних для управлінських потреб і покращення сервісного обслуговування платників податків [2, с. 42].

Аналіз сучасного стану фіскальної політики в Україні демонструє, що цифрові технології дедалі потужніше впливають на функціонування економіки, трансформуючи її структуру, бізнес-процеси та систему державного управління. Швидке впровадження цифровізації охоплює ключові галузі: від електронної комерції, фінансових технологій (FinTech) і цифрових платформ до систем ідентифікації платників і обліку податкових зобов'язань. Паралельно розвиваються нові форми господарської діяльності – дистанційна зайнятість, краудфандинг, криптовалюти, цифрові активи – що потребують не лише технологічного, а й фіскального осмислення.

Вітчизняна фіскальна система наразі демонструє істотне відставання у процесі адаптації до цифрових реалій. Існуючі податкові підходи, які формувалися для індустріальної економіки, не враховують специфіку сучасних бізнес-моделей. Це породжує низку труднощів, серед яких Ю наявність податкових прогалин, ризики подвійного оподаткування, зростання тінізації цифрової економіки.

Особливої уваги заслуговує оподаткування електронної комерції, де Україна стикається з викликами у сфері контролю за діяльністю міжнародних онлайн-платформ. У відсутності дієвих механізмів регулювання таких транзакцій, як-от на Amazon, eBay, Alibaba, держава втрачає значну частину потенційних доходів. Це створює несправедливу перевагу для транснаціональних компаній над місцевими підприємствами, які дотримуються податкових вимог.

Нерегламентованість податкового статусу криптовалют також є суттєвим викликом. Незважаючи на їхній інноваційний потенціал, криптовалюти залишаються каналом для ухилення від оподаткування та нелегальних фінансових операцій. Недостатність законодавчого врегулювання цієї сфери створює як фіскальні, так і правові ризики.

Окрему проблему становить цифрове податкове адміністрування. Україна вже зробила певні кроки – впроваджено електронну подачу звітності, онлайн-оплату податків. Водночас рівень цифровізації податкових процесів усе ще далекий від європейських стандартів. Запровадження Big Data, штучного інтелекту, блокчейн-технологій у податкову систему могло б кардинально підвищити ефективність збору податків, але потребує значних фінансових та інституційних ресурсів.

Іншим важливим бар'єром виступає цифровий розрив: нерівний доступ різних регіонів та соціальних груп до цифрових сервісів уповільнює цифрову трансформацію у фіскальній сфері. Брак цифрової компетентності у частини населення знижує ефективність електронних податкових інструментів і обмежує потенціал цифрової інклюзії.

Загалом, фіскальна політика в умовах цифрової економіки стикається з такими ключовими проблемами:

- складність визначення податкової бази для нових форм цифрової діяльності, що не підпадають під традиційні методи обліку й звітності;
- обмеженість механізмів прозорого контролю за доходами, отриманими через цифрові платформи та криптовалюти;
- потреба у цифровій трансформації податкових органів і підвищенні їхньої технологічної спроможності;
- посилення конкуренції між традиційними та цифровими бізнесами, де останні часто мають податкові переваги;
- однак, поряд із численними викликами, цифровізація відкриває перед фіскальною політикою України широкі перспективи для модернізації, підвищення ефективності та прозорості. Сучасні цифрові технології не лише змінюють способи ведення бізнесу, але й надають інструменти, здатні радикально покращити механізми податкового адміністрування та бюджетного планування.

Однією з ключових можливостей є застосування технологій обробки великих масивів даних (Big Data), які дають змогу податковим органам значно підвищити

точність моніторингу економічної активності платників податків. Використання Big Data дозволяє більш глибоко аналізувати податкову поведінку, оперативно виявляти ризикові операції, виводити на світло ухилення від оподаткування, а також будувати точніші моделі прогнозування доходів бюджету. Це, своєю чергою, створює підґрунтя для ефективнішого планування видаткової частини бюджету, мінімізуючи дисбаланси в державних фінансах.

Наступним кроком у забезпеченні прозорості та довіри до фіскальної системи може стати інтеграція блокчейн-технологій. Завдяки децентралізованій природі та високій стійкості до фальсифікацій, блокчейн здатен гарантувати незмінність податкових записів, забезпечуючи прозорість кожної транзакції. Це сприяє зменшенню корупційних ризиків, підвищенню податкової дисципліни та зміцненню довіри з боку бізнесу й населення до податкових органів.

Крім того, для ефективного функціонування фіскальної системи в умовах цифрової трансформації необхідна адаптація податкового законодавства до нових форматів економічної активності. Поява електронної комерції, фінансових платформ, цифрових валют і новітніх фінтех-моделей потребує розробки сучасних, гнучких і справедливих податкових режимів. Це означає не лише оновлення вітчизняного законодавства, а й активну участь у міжнародному податковому діалозі з метою уникнення подвійного оподаткування та забезпечення справедливого розподілу фіскального навантаження.

Окрему увагу слід приділити потенціалу використання штучного інтелекту (ШІ) у сфері податкового прогнозування та управління державними фінансами. ШІ-системи дозволяють автоматично обробляти великі обсяги даних, виявляти закономірності, передбачати податкові надходження з високим рівнем точності, що підвищує адаптивність фіскального планування. Також ШІ здатен зміцнити аналітичні можливості податкових служб у виявленні аномалій та потенційних порушень, сприяючи ефективнішому фінансовому контролю.

У підсумку, цифрова трансформація створює не лише виклики, а й стратегічні можливості для оновлення фіскальної політики України. Її ефективне використання залежить від здатності держави оперативно інтегрувати інноваційні технології, адаптувати нормативно-правову базу та забезпечити достатній рівень цифрової компетентності фахівців податкової сфери.

Висновки. У контексті активної цифровізації економіки оновлення фіскальної політики України постає як стратегічно важливий напрям, що має відповідати змінним умовам економічної взаємодії. Традиційні інструменти податкового регулювання, адміністрування та бюджетного планування втрачають ефективність у новому цифровому середовищі, що зумовлює потребу в перегляді концептуальних підходів до управління державними фінансами.

Актуальність змін зумовлена появою нових форм підприємницької активності, серед яких провідне місце займають електронна торгівля, фінансові онлайн-платформи, цифрові валюти та інші віртуальні активи. Ці явища не лише створюють податкові ризики, але й відкривають нові можливості для реформування системи фіскального регулювання.

Результати дослідження підтверджують необхідність формування податкових підходів, адаптованих до цифрових викликів. Серед першочергових заходів — розширення кола оподатковуваних об'єктів, оновлення законодавчої бази, запровадження спеціалізованих режимів для цифрової економіки, а також створення ефективних механізмів обліку операцій з цифровими активами. Доцільним є вивчення і адаптація міжнародного досвіду, зокрема країн Європейського Союзу, для забезпечення гармонізації регуляторних підходів і уникнення системних дисбалансів.

Цифрове податкове адміністрування виступає важливою складовою трансформації фіскальної системи. Інтеграція інструментів штучного інтелекту, блокчейн-технологій і аналітики великих даних здатна забезпечити прозорість, зменшення адміністратив-

ного тиску на бізнес, виявлення податкових ризиків і підвищення рівня податкової дисципліни.

Цифрові рішення також відкривають нові можливості у сфері бюджетного прогнозування, сприяючи більш обґрунтованому плануванню доходів і видатків, зменшенню дефіциту бюджету та забезпеченню довгострокової фінансової стабільності.

Отже, оновлення фіскальної політики в умовах цифрової трансформації є не лише об'єктивною необхідністю, а й потенційним каталізатором створення сучасної, гнучкої й прозорої системи публічних фінансів. Досягнення цього завдання можливе за умови ефективної взаємодії органів державної влади, бізнесу, наукової спільноти та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гончар Л. В., Літвінов А. О. Цифровізація податкової системи: основні напрями та перспективи. *Ефективна економіка*. 2025. Вип. 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.27>
2. Давиденко Н. М., Жовніренко О. В., Оліфер І. О. Вплив тіньової економіки на податкову систему країни. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 94–98.
3. Доценко Ю. П., Солдатенко О. В. Еволюція автоматизованої інформаційної системи податкової служби США: історичний аспект. *Журнал «Правова інформатика»*. 2010. № 3 (27). С. 42–47.
4. Марченко Л. І. Новітня парадигма фіскальної політики в умовах цифрової трансформації суспільства: дис... канд. екон. наук: 08.00.08. Тернопіль, 2023. 247 с.
5. Назаренко М. М. Роль Big Data у реформуванні фіскальної політики України. *Журнал сучасних економічних досліджень*. 2021. № 19 (2). С. 89–97.
6. Петров А. О. Виклики цифрової економіки для податкового адміністрування в Україні. *Фінансовий огляд*. 2021. № 12 (1). С. 23–31.
7. Цюцяк А. А., Цюцяк І. А., Цюцяк В. А. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. Вип. 4. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/83/1188.pdf>
8. Boiko S., Nehrey M., Davydenko N., Karbivskyi V. Tax Sustainability in Ukraine: A Case of Agricultural Companies. *Economies*. 2023. № 11 <https://doi.org/10.3390/economies11010006>

References:

1. Honchar L. V., Litvinov A. O. (2025) Tsyfrovizatsiia podatkovoi systemy: osnovni napriamy ta perspektyvy [Digitalisation of the tax system: key areas and prospects]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, Issue 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.27>
2. Davydenko N. M., Zhovnirenko O. V., Oliifer I. O. (2020) Vplyv tinovoi ekonomiky na podatkovu systemu krainy [The impact of the shadow economy on the country's tax system]. *Pidpryemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and innovation*, Issue 13. С. 94–98.
3. Dotsenko Y. P., Soldatenko O. V. (2010) Evoliutsiia avtomatyzovanoi informatsiinoi systemy podatkovoi sluzhby SShA: istorychnyi aspekt [Evolution of the Automated Information System of the US Tax Service: Historical Aspect]. *Zhurnal "Pravova informatyka" – Journal of Legal Informatics*, No. 3 (27). С. 42–47.
4. Marchenko L. I. (2023). Novitnia paradyhma fiskalnoi polityky v umovakh tsyfrovoy transformatsii suspilstva [The newest paradigm of fiscal policy in the context of digital transformation of society]. Candidate's thesis. Ternopil.
5. Nazarenko M. M. (2021) Rol Big Data u reformuvanni fiskalnoi polityky Ukrainy [The role of Big Data in reforming Ukraine's fiscal policy]. *Zhurnal suchasnykh ekonomichnykh doslidzhen – Journal of Modern Economic Research*, no. 19 (2). С. 89–97.
6. Petrov A. O. (2021) Vykyky tsyfrovoy ekonomiky dlia podatkovoho administruvannia v Ukraini [Challenges of the digital economy for tax administration in Ukraine]. *Finansovy ohliad – Financial overview*, no. 12 (1). С. 23–31.
7. Tsyutsiak A. A., Tsyutsiak I. A., Tsyutsiak V. A. (2023) Tsyfrovizatsiia podatkovoi systemy: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy [Digitalisation of the tax system: current state, problems and prospects]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Herald*, Issue 4. Available at: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/83/1188.pdf>
8. Boiko S., Nehrey M., Davydenko N., Karbivskyi V. (2023) Tax Sustainability in Ukraine: A Case of Agricultural Companies. *Economies*, no. 11 DOI: <https://doi.org/10.3390/economies11010006>